ШКІЛЬНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ У США (КІНЕЦЬ XIX СТ.)

SCHOOL PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN THE USA (END OF THE XIX CENTURY)

Стаття присвячена генезі шкільного фізичного виховання та спорту в США (кінець XIX ст.). Історія становлення й розвитку фізичного виховання та спорту в США в різні історичні періоди – вагомий частини загальної історії фізичної культури. Актуальними є зіставлення й аналіз історичного досвіду шляхів розвитку фізичної культури і спорту в США з метою використання набутих знань для вдосконалення та прогнозування фізкультурної практики в Україні.

Мета статті – вивчення передумов, особливостей становлення й розвитку спорту та фізичного виховання США в історичній ретроспективі (кінець XIX ст.).

Рубіж XIX–XX ст. – особливий період в історії освіти США загалом і фізичного виховання і спорту зокрема. У процесі здійсненого аналізу встановлено, що 1885 р. обов'язкових шкільних занять фізичним вихованням і спортом у США у більшості штатів практично не було (окрім штату Каліфорнія). Лише в 1891 р. Національна асоціація освіти визнала предмет обов'язковою частиною навчальної програми. Зазначено, що кінець XIX ст. відзначається переважальним використанням гімнастичних підходів на уроках фізичного виховання. Наголошено, що спортивні ігри не були важливим засобом у жодному з пропонуваніх підходів і практично не використовувалися під час проведення занять фізичними вправами в школі.

Виявлено, що характерною ознакою рубежу XIX ст. – початку XX ст. є виникнення й розвиток у США організованого спорту. Доведено, що це був перехідний період між місцевими іграми й інституалізацією спорту як діяльності. У цей час винайдені національні американські види спорту, що згодом здобули популярність у всьому світі: баскетбол, волейбол, софтбол тощо. Відбулися перші офіційні спортивні змагання. Особливо значний розвиток отримав студентський спорт у кампусах.

Ключові слова: фізичне виховання, спорт, система, США, історія, ретроспектива.

The article deals with the genesis of school physical education and sports in the United States (late 19th century). The history of the establishment and development of physical education and sports in the United States in different historical periods is a significant part of the overall history of physical culture. It is important to compare and analyze the historical experience of the ways of development of physical culture and sports in the USA with the purpose of using the acquired knowledge to improve and predict the physical culture practice in Ukraine.

Purpose of the article: to study the prerequisites, features of the establishment and development of sports and physical education of the United States in historical retrospect (late nineteenth century).

The turn of the nineteenth and twentieth centuries – was a special period in the history of US education in general and physical education and sports in particular. The analysis revealed that in 1885, there were practically no compulsory physical education and sports activities in the United States (except California). It was not until 1891 that the National Education Association recognized the subject as a mandatory part of the curriculum. It is noted that the end of the nineteenth century was marked by the prevalent use of gymnastic approaches in physical education lessons. It was emphasized that sports games were not an important tool in any of the proposed approaches and were practically not used during exercise at school.

It is revealed that a characteristic feature of the turn of the XIX – early XX centuries is the emergence and development of organized sports in the USA. It was proved that it was a transition period between local games and the institutionalization of sport as an activity. At this time, national American sports, which later gained popularity around the world, were invented: basketball, volleyball, softball, and more. The first official sports competitions took place. Student sports on campuses have been particularly significant.

Key words: physical education, sport, system, USA, history, retrospective.

УДК 37

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.6>

Турчик І.Х.,

канд. наук з фіз. виховання і спорту,
доцент,
доцент кафедри теорії та методики
фізичного виховання
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Одна з основних проблем, що перебуває в полі зору представників вітчизняної педагогічної науки і практики, пов'язана з пошуком шляхів удосконалення вітчизняної системи фізичного виховання і спорту. Водночас їх рівень розвитку й місце в житті людей завжди залежали й залежать від конкретних форм виробництва, суспільних відносин, політики, стану науки та культури. Визначені історичні умови породжували й різні системи фізичного виховання [1]. Відомим є факт, що найвищого рівня спорт і фізична культура досягнули в США. Тому вважаємо, що актуальним є зіставлення й аналіз історичного досвіду шляхів розвитку фізичної культури і спорту в США з метою використання набутих знань для вдосконалення та прогнозування фізкультурної практики в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти розвитку теорії і практики фізичного виховання і спорту в США досліджували вітчизняні науковці: Ю. Брискін (2015), М. Булатова, С. Бубка, В. Платонов (2012), О. Віндюк (2003), С. Гуськов, В. Платонов, М. Линець (2000), С. Степанюк, О. Гречанюк, І. Маляренко (2006), Г. Осадча, І. Максименко (2008), Н. Пангелова (2007), І. Турчик (2014, 2019) та інші вчені. Вагомий внесок у поширення історії фізичної культури США зробили російські вчені, а саме С. Гуськов (2000), Б. Голощапов (2007), Л. Кун (1982), В. Оликова (1985), Н. Пономарев (1970), В. Столбов (1983), Ю. Фомін (1990).

Зважаючи на вищесказане, важливим є вивчення передумов, особливостей становлення й розвитку спорту та фізичного виховання США

в історичній ретроспективі (кінець XIX ст.), що і є **метою статті**.

Виклад основного матеріалу. Рубіж XIX – XX ст. – особливий період в історії освіти США загалом і фізичного виховання і спорту зокрема.

У цьому контексті варто відзначити, що в школах США до 1885 р. обов'язкових занять фізичним вихованням і спортом практично не було, проте думка про їх необхідність уже набувала поширення. Відбувалися окремі події, які вплинули на становлення й розвиток галузі.

Так, у 1866 р. урядом штату Каліфорнія вперше прийнята вимога про впровадження обов'язкових уроків фізичного виховання у школах. У 1839 р. заснована перша школа з навчання вчителів у Лексінгтоні (штат Массачусетс). У 1825 р. Чарльз Бек (Charles Beck) став першим у країні визнаним учителем фізкультурної освіти. Він розробив програму з німецької гімнастики в школі Роунд Хіл (Північний Хемптон, штат Массачусетс). Через рік інший прибічник німецької системи Чарльз Фоллен (Charles Follen) розпочав працювати за цією системою в Гарвардському коледжі. У 1837 р. Катеріна Бічер (Catherine Beecher) заснувала Західний жіночий інститут, де була впроваджена її система фізичного виховання, базована на каланетиці, що стала невід'ємною частиною програми навчання. У цьому ж році в Голокоській жіночій семінарії впроваджений курс з фізкультурної освіти [6; 8].

Оскільки релігійні заборони втрачали значущість, то переконання в тому, що заняття фізичними вправами і фітнесом є освітньо важливими, усе більше актуалізувалося. Ця зміна у філософії США дала змогу фізичному вихованню стати частиною навчальної шкільної програми та програм коледжу. У 1861 р. Едвард Хічкок (Edward Hitchcock) став директором першого у США відділення гігієни й фізичної культури в Амхерст Коледжі.

У 1879 р. Дадлі Сарджент (Dudley Sargent) призначений асистентом професора фізичного виховання й директором Хемпвей гімназії в Гарвардському коледжі. Е. Хічкок і Д. Сарджент були одними з найважливіших осіб-лідерів у фізкультурній освіті США, які виокреслили наукові підходи, що забезпечили в подальшому фундаментальний розвиток цієї галузі знань.

Отже, позиції та ідеї, розвинені до 1885 р., згодом створили умови для всебічного розвитку спорту, фітнесу й фізкультурної освіти США в подальші роки [7]. Молода нація ще залишалася досить консервативною. Цінністю вважалася робота, й існувало багато формальних і неформальних заборон щодо гри. Наприклад, у школах заняття фізичним вихованням були менш поширеними, ніж заняття ручною працею. Спорт розвивався в коледжах, але це більше було заслугою самих студентів, а не фахівців, які створювали й затверджували навчальні плани.

Вагомий внесок у розвиток фізичного виховання і спорту в США зробив Вільям Андерсон (William G. Anderson), який у 1885 р. став першим секретарем організації, відомої тепер як Американський альянс здоров'я, фізкультурної освіти, рекреації й танців (American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance (AANPERD)) [5].

До 1885 р. у США не було навчальних закладів, що офіційно здійснювали підготовку осіб до виконання обов'язків «учителя гімнастики», як тоді їх називали. Щоб стати інструктором з фізичної підготовки, особі необхідні були лише певні знання з медицини й мінімальний досвід занять гімнастикою (різновид гімнастики, що значно відрізняється від сучасного розуміння гімнастики, можна трактувати як набір певних фізичних вправ). Не було професійних організацій, які об'єднували б людей за спільними інтересами, чи відповідної літератури. Фактично була відсутньою професія вчителя фізичного виховання.

В. Андерсон вирішив створити спільноту, де б люди, які цікавляться фізичною підготовкою, фізичним вихованням, спортом і різними гімнастичними системами, могли вести дебати й обмінюватися досвідом один в одного. У результаті 27 листопада 1885 р. в Адельфі Академії здійснена перша зустріч 60 зацікавлених осіб [5]. Учасниками прийнято рішення створити організацію – Асоціацію сприяння фізкультурній освіті (Association for the Advancement of Physical Education). Президентом був обраний доктор Хічкок, який заснував першу в США кафедру фізкультурної освіти в коледжі Амхерст ще 24 років тому й очолював її. Доктор Дадлі Сарджент, директор гімназії в Гарвардському коледжі, обраний віцепрезидентом. Молодий доктор В. Андерсон став першим секретарем зазначеної Асоціації. 49 із 60 учасників вирішили стати членами новоствореної організації. Ця зустріч ознаменувала народження професії вчителя фізичного виховання в США.

Усі означені події призвели до визнання в 1891 році Національною асоціацією освіти фізичного виховання як обов'язкового предмета в навчальній програмі США й запровадження його в школах.

Зауважимо, що в основі більшості американських шкільних програм з фізичного виховання в XIX ст. були європейські гімнастичні системи. Вони практично всі характеризувалися дещо формальним підходом у виконанні фізичних вправ, основною метою яких було одночасне виконання вправ групою учнів.

Щоб зрозуміти особливості гімнастичних систем і причини їх популярності як ранніх форм фізичного виховання в США, необхідно врахувати деякі політичні особливості зазначеного періоду. Насамперед звернемо увагу на те, що для цього періоду в Європі характерний спалах націоналізму, який

супроводжувався піднесенням «воєнного духу», а підтримка певної системи трактувалася не лише як ознака визнання одного з гімнастичних підходів, а насамперед як прояв гордості за країну.

Отже, у США в кінці XIX ст. існувала конкуренція між поширеними того часу гімнастичними підходами, що домінували на заняттях фізичними вправами в школах і коледжах [11].

Важливою подією, яка вплинула на подальший розвиток шкільного фізичного виховання і спорту в США, була Бостонська конференція, що відбулася в 1889 р. Вона організована Емі Морріс Хоманс (Amy Morris Homans), а очолив її Комісар з питань освіти США Вільям Гарріс (William Harris). Основною її метою ставилася популяризація шведської гімнастики. У рамках дискусії відбулося оцінювання різних чинних на той час у США гімнастичних підходів. Згодом цю бостонську конференцію охрестили як «битвою систем». Співкеррами на ній, що стали згодом знаменитими постатями в галузі фізичної культури і спорту в США, були Хічкок (Hitchcock), Сарджент (Sargent), Хартвелл (Hartwell), Андерсон (Anderson) і Посс (Posse) [3].

Багато істориків вважають, що зазначена конференція була ключовою для подальшого розвитку галузі фізичної культури і спорту США. Зрозуміло, що кожен фахівець популяризував підхід, прихильником якого був. Проте на конференції досягнуто консолідоване розуміння головної мети фізичного виховання та шляхів її досягнення.

Багато науковців-істориків характеризують період кінця XIX ст. як перехідний між місцевими іграми й інституалізацією спорту як діяльності [9], адже саме в кінці XIX ст. спорт і спортивні ігри зокрема видозмінювалися від слабо організованих і часто без чітких правил ігор до стандартизованих видів з прописаними правилами проведення й під керівництвом новостворених національних федерацій. Як встановлено, передумовами стандартизації спорту були стрімке збагачення середнього класу завдяки індустріалізації, урбанізації, розвитку транспорту і зв'язку.

Під час громадянської війни Національним видом спорту в США став бейсбол, який разом з організаціями, які його підтримували, досягнув високого професійного успіху. Гравці отримували зарплати, команди-переможці – премії [7].

Деякі види спорту, як, наприклад, гольф і теніс, батьківщиною яких була Європа, активно розвивалися паралельно на двох материках. Бейсбол і футбол, які також у США «прийшли з Європи», настільки видозмінилися, що їх вважають американськими видами спорту. У цей час винайдені й суто американські види. Серед найбільш відомих є софтбол, баскетбол і волейбол.

Ще однією характерною особливістю кінця XIX – початку XX ст., яка безпосередньо вплинула на розвиток шкільного спорту в США, був спортив-

ний рух у кампусах коледжів. Це унікальне світове явище, феноменальний шлях якого забезпечив інтеграцію спорту в життя коледжів та університетів, зробивши його невід'ємною частиною.

Так, до 1850 р. була невелика кількість студентів, які займалися спортом, не проводилися жодні змагання між коледжами, а вже на рубежі століть відбулися значні зміни, спорт завоював свої позиції, почавши відігравати значну соціальну роль у житті кампусів. Неймовірно зросла кількість змагань між коледжами, спорт посів одне із центральних місць у житті студентів, ця тенденція зберігається й сьогодні [7].

До кінця XIX ст. практично всі університети США мали власні потужні спортивні асоціації, організаторами яких були самі студенти. Вони розробляли календарі змагань і проводили їх, адже це потребувало фінансових вкладень, оскільки графіки змагань ставали більш насиченими, подорожі дорожчими, важливим було якісне спортивне спорядження.

Із цього приводу варто зазначити таке: якщо організовані студентами спортивні асоціації на початку діяльності могли розв'язувати фінансові проблеми самостійно, то тепер затрати були такими, що постала необхідність пошуку підтримки з боку адміністрації як єдино можливого шляху забезпечення майбутнього успіху.

Відзначимо, що активне просування спорту в університетське життя спочатку викликало супротив з боку адміністрації та викладачів коледжів. Але, оскільки він швидко розвивався і став невід'ємною частиною життя молоді, вони змушені були змиритися із цим явищем. Як свідчить проведений нами аналіз літературних джерел, на жаль, дуже часто в міжколеджному (студентському) спорті США почали траплятися випадки нечесної гри та інші негативні моменти. Американські науковці Лукас і Сміт (1978) пов'язують ці ганебні явища на початку розвитку організованого спорту в США з особливостями американського суспільства XIX ст. [7], а саме з поширенням пуританських трудових норм поведінки (етики) та відсутністю великого прошарку «джентльменів». В основі пуританських норм лежала теза «якщо роботу потрібно виконати (виграти гру), то ви повинні робити все можливе, щоб вона була виконана». А відсутність великого шару «джентльменів» зі свого боку давала змогу це робити будь-яким шляхом, без огляду на етичні стримувальні впливи.

Незважаючи на те що спорт ставав стандартизованим, були прийняті офіційні правила участі, які мали б стримувати прояви негативної поведінки, часто практикувалася «перемога будь-якою ціною», замість «перемоги в межах правил».

Часто спортсмени впродовж сезону представляли різні коледжі й університети. Багато з них отримували зарплату, а деяких зараховували

у виш лише на термін змагань. Отже, популярність студентського спорту ставала причиною ще більших зловживань з боку учасників, а це, зі свого боку, стало загрозою для реальної мети університетської освіти.

Усе викладене вище зумовило необхідність контролю влади за розвитком студентського спорту. Перехід під установлений контроль влади уможливив сприймання спорту як доречного й корисного сегменту університетського життя, що сприяє досягненню загальних цілей навчання.

Наступним важливим кроком влади в посиленні контролю стало створення асоціацій університетів, які зараз ми називаємо спортивними конференціями (athletic conferences). У 1895 р. з'явилася міжуніверситетська конференція (рада), яка розробила вимоги до правил участі студентів, а також положення про перехід до інших команд. Також були, урешті, регламентовані умови діяльності тренерського складу.

Ця конференція, згодом відома як Західна конференція або Велика десятка (Big ten), стали моделлю, за допомогою якої інші інституції в різних кутках США могли спільно здійснювати контроль за міжколеджним (студентським) спортом, забезпечуючи важливу роль спорту в університеті.

Сьогодні до Конференції входить 14 університетів (в основному дослідницькі з високим рейтингом у своїх штатах, які добре зарекомендували себе в навчанні, відносно великою кількістю студентів), розміщених переважно на Середньому Заході – від Небраски на Заході до Пенсільванії на Сході [4].

Висновки. Важливо відзначити, що до 1885 р. обов'язкових шкільних занять фізичним вихованням і спортом у США практично не було, окрім штатів Каліфорнія, яка ще в 1866 році запровадила урок фізичного виховання в школах. Лише в 1891 році Національна асоціація освіти визнала предмет обов'язковою частиною навчальної програми.

Зазначимо, що кінець XIX ст. відзначається переважальним використанням гімнастичних підходів на уроках фізичного виховання. Наголосимо, що спортивні ігри не були важливим засобом

у жодному з пропонованих підходів і практично не використовувалися під час проведення занять фізичними вправами в школі.

Характерною ознакою рубежу XIX ст. – початку XX ст. є виникнення й розвиток у США організованого спорту. Це перехідний період між місцевими іграми та інституалізацією спорту як діяльності. У цей час винайдені національні американські види спорту, що згодом здобули популярність у всьому світі: баскетбол, волейбол, софтбол тощо. Відбулися перші офіційні спортивні змагання. Особливо значний розвиток отримав студентський спорт у кампусах.

Перспективи дослідження – аналіз розвитку історії спорту та фізичного виховання в США в інші історичні періоди.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вербицький В.А., Бондаренко І.Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні : навчальний посібник. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.
2. Турчик І.Х. Становлення та розвиток дитячого спорту і фізичного виховання у післявоєнний період у США (1945–1980 рр. XX ст.). *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19. Т. 1. С. 196.
3. Bennett B. History of Physical Education and Sport. Paperback. Athletic Institute, 1972. 195 p.
4. Big Ten. URL: www.bigten.org.
5. Lee M., Bennett B. This is our heritage. *Journal of Health, Physical Education, Recreation and Dance*. 1985. № 56 (4). P. 17.
6. Leonard F., Affleck G. The history of Physical Education. Philadelphia : Lea and Febiger, 1947. 295 p.
7. Lukas J., Smith R. Saga of American sport. Philadelphia : Lea and Febiger, 1978. 439 p.
8. Siedentop D. Introduction to Physical Education, Fitness, and Sport. McGraw-Hill Higher Education, 2003. 448 p.
9. Spears B., Swanson R. History Sport and Physical Activity in the United States. Edited by Elaine T. Smith. Dubuque, Iowa : Wm. C. Brown, 1978. 385 p.
10. Turchyk I., Sorokolit N., Chopyk R. Cross-cultural comparison of understanding of sports and its values among teenagers in the USA and Ukraine. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*. 2019. № 1. Vol. 8. P. 82–96.
11. Weston A. The making of American physical education. New York : Appleton Century Crofts, 1962. 319 p.